

UN TEXT SATÍRIC I TRES POÈTICS DELS AGULLÓ-RIPALDA
DE XÀTIVA (Ca 1732-Ca 1795)

Introducció, textos, transcripció i notes
Mariano González Baldoví, 2025

Imatge de la portada. Façana de la casa dels Agulló Ripalda en el carrer Moncada de Xàtiva, restituïda amb IA, aproximadament al seu aspecte original, a partir d'una fotografia de 1967, eliminant rètols i alteracions dels buits de la façana. Edifici enderrocat en 1969.

En aquesta pàgina, escut amb les armes dels Agulló Cebrián-Sánchez Belmont Cebrián, procedent de dita façana, hui conservat en el palau de Montortal del mateix carrer. Foto MGB, 2008

UN TEXT SATÍRIC I TRES POÈTICS DELS AGULLÓ-RIPALDA
DE XÀTIVA (Ca 1732-Ca 1795)

Introducció, textos, transcripció i notes

Mariano González Baldoví, 2025

Dolores Agulló Paulín, darrera comtessa de Ripalda del llinatge Agulló, va morir sense descendents en 1942, i li heretaren uns nebots-nets de la part materna. L'arxiu nobiliari, segons és conegut pels investigadors de la història valenciana, va rodar durant dècades per diferents llibreters de vell de la capital, escampant-se i perdent-se. A principis dels anys noranta del segle passat, una part, de certa entitat, estava a la venda en el carrer de la Corretgeria de València, i va ser aleshores quan els papers i documents que quedaven de la branca de l'àvia paterna materna, Sánchez-Bellmont Cebrián, marquesos de Campo Salinas, naturals d'Oriola, amb forts interessos econòmics en dita zona, van ser adquirits per a dita ciutat i segregats del conjunt encara conservat. Hi havia altre grapat de documents del llinatge navarrès dels Ramon de Sentís Cascajares, d'on els venia el comtat de Ripalda. I finalment, un important contingent de documents dels Agulló, llinatge de Xàtiva ben conegut,¹ els quals van acabar al seu l'Arxiu Municipal.

Dolores Agulló Paulín, comtessa de Ripalda, marquesa de Campo Salinas (1865-1942). Fotografia publicada en l'article de Vicente Falcó Fuertes "Casas Palacio y Linajes Nobles de la Vall d'Uixó", dins *Monografies d'Arqueologia i Història* nº7 Associació Arqueològica de la Vall d'Uixó.

¹ Francisco Agulló Cebrián (Xàtiva 1732-1795), s'havia casat en 1772 amb la seua parenta Josefa Sánchez-Bellmont.

Uns quants anys després, en altre llibreter de l'eixample de València, encara eixien de quant en quant papers solts: rebuts, escrits particulars, cròniques d'efemèrides, algun dels quals es van comprar i afegir a l'arxiu, i fins i tot els vàrem publicar.² Els quatre documents que ara publiquem pertanyen a alguns dels darrers apareguts de manera esporàdica i tenen en comú que són de naturalesa literària, exemples del nivell cultural de dos generacions successives dels Agulló, que ara vivien en una mansió magnífica del carrer Moncada, front a Sant Francesc. Cap de tots té una qualitat literària memorable, el que podria interpretar-se com un toc d'avís de la decadència de la ciutat, atès que els components de l'elit urbana no arriben a gran altura. Lluny quedava l'època del poema èpic escrit pel xativí d'Hipòlit Sanç, *La Maltea*, de 1582, i de la qualitat dels dos sonets del principi, escrits pels seus amics Miquel Jeroni Armengot, i don Jeroni Sanç, com lluny queden els textos de naturalesa teològica de fra Tomàs de Maluenda; els jurídics de Tomàs Cerdà de Tallada i Joan Baptista Colom, o històrico-jurídica com els d'Honorat Guitart i Enric Menor.

Des de l'edat mitjana, l'ajuntament de Xàtiva sufragava una escola de primeres lletres, situada en la Torre de Sant Francesc, també coneguda com de *las Aulas*. A banda, exercien privadament la seua professió diversos mestres de Gramàtica, i les classes socials més elevades pagaven un mestre particular que donava classe a domicili als xiquets de la família, com Francesc Cardador de Borja, bisbe de Teano, resident en la Corretgeria de la ciutat, segons publicàrem.³ En època medieval, els estudis universitaris es cursaven sobre tot en Lleida, Montpeller i Bolonya, a partir del segle XVI en València, i un poc més avant també en Gandia. Aquesta branca ennoblida dels Agulló havia accedit a la formació pròpia de les classes acomodades de l'època, centrades en les disciplines de la Gramàtica, el llatí i les Matemàtiques, probablement en acadèmies o escoles religioses

L'escrit més antic del conjunt és del primer terç del segle XVIII i es tracta d'un sonet, escrit en Xàtiva; el segon és un sàinet redactat, potser en València, per un estudiant de Gramàtica, cap a 1743-45; el tercer, una broma llatínica entre amics, ¿obra del mateix?, datada en 1753. El darrer està redactat en Xàtiva, creiem que per la mateixa persona, en la tercera part del XVIII.

DOCUMENT 1

És un sonet de lloa a mossén Diego Eugenio de la Viña, degà de la Seu, escrit per Jacinto Agulló Guitart (Xàtiva, 1688-1745). L'autor s'havia casat en 1711 en Xàtiva amb la seua parenta Àngela Cebrià, amb la qual va tindre dotze fills: els tres primers foren dones; el quart i cinquè, homes: Josep Tadeo, i Antonio Francisco, però moriren albat en 1717 i 1720, respectivament; després dos dones més; i en 1726 i 1728 nasqueren altres dos barons, que també van morir albat el mateix any de 1729. En 1730 va tindre altra filla, i en 1732, a Francisco Agulló Cebrián, el fill que feia onze, i el primer mascle viu, un fill home que, de viure, heretaria el patrimoni i continuaria el llinatge, com així va ser. A causa de dita extrema circumstància de tant de fill mort, Jacinto Agulló va expressar l'angoixa per la malaltia del xiquet, la seua esperança.

² "La festa de la Sang i el cerimonial de les Cortesies, segons uns manuscrits de 1774", dins la revista *Semana Santa Setabense* 2012. Hermandad de cofradías de la Semana Santa de Xàtiva. Xàtiva 2012. AMX. Fons Ripalda, Lg 4656/61. Text a l'abast en la nostra web: <https://www.mariano-gonzalez.es>. Encara el diari ABC del 3 de desembre de 2007 va publicar l'existència d'un considerable conjunt de documents de l'arxiu dels Ripalda, valorat en vint mil euros, a la venda en el conegut llibreter de València, Llibrería Anticuaria de Rafael Solaz, que li va ser ofert sense èxit a Jaime de Marichalar. Caldria puntualitzar que els Marichalar, comtes de Ripalda des de 1959, quan obtingueren la rehabilitació del títol, vacant des de la mort sense descendents de Dolores Agulló Paulín, no tenen cap vincle de consanguinitat amb els Agulló. El títol es va rehabilitar ascendint pel llinatge Ripalda, fins el segle XVII. Caldria estudiar els arguments presentats pels Marichalar per aspirar al títol, que sempre havia pertangut als descendents dels Ripalda per línia agnada fins el segle XIX, no mai a les esposes dels successius Ripalda. No sembla haver existit un parentesc directe sinó indirecte i molt llunyà. Per tant, els actuals comtes de Ripalda no tenen cap arrel valenciana, com amb lleugeresa va afirmar l'autora de l'article del diari madrileny.

³ GONZÁLEZ BALDOVÍ, Mariano. *La Capella de les Febres de Xàtiva. Monumentum domus Borgiae*. Institució Alfons el Magnànim. València, 2014.

Un 11 d'agost, festivitat de Santa Clara, d'un any comprés entre 1732 i 1744,⁴ el degà de la Seu, Diego Eugenio de la Viña, va predicar el sermó en l'església de les clarisses, funció religiosa a la que, malgrat tenir el fill "en evidente peligro", va assistir Jacinto Agulló, el qual va quedar complagut del sermó. És per això que va tindre gust de compondre-li un sonet, lloant la oratòria del clergue, amb el que havia de tindre una relació personal propera, atès que en els versos es dirigeix a ell amb el tractament de tu. No obstant, o bé Jacinto va traure còpia de l'escrit, o mai el va fer arribar al destinatari, perquè no s'hauria conservat entre els documents dels Agulló-Ripalda.

Doc. 17320319. Post

1732, post. 11 d'agost. Xàtiva
Arxiu Particular. Xàtiva

Sonet dedicat per Jacinto Agulló Guitart al degà de la Seu de Xàtiva, Diego Eugenio de la Viña, per haver-li agradat el sermó que havia predicat en Santa Clara el dia de la festa de dita santa.

Soneto de don Jacinto Agulló al sermón que predicó en Santa Clara don Diego Eugenio de la Viña

Amigo y señor don Diego, en medio de mi mayor congoxa por el evidente peligro en que se halla mi único hijo, no ha querido mi afecto dexar de contribuir al gran desempeño de vuestra merced en el día de oy en Santa Clara, con la corta alabanza deste

Soneto

Qué docta y sucinta! ¡Qué agradable,
discreto aragonés, tu idea ha sido!
¡Qué alocución, qué frases, qué sentido!
Tan propio en todo, tan dulce y apreciable.

Siempre tu numen ha sido respetable
Mas, nunca dudaré te has excedido
en las glorias que, sabio, has exprimido,
del templo que ya has hecho inimitable.

Los dignos hechos aplaudes, solemnizas
de las hijas de aquella ilustre Clara
y de Francisco, en que las eternizas.

No dudo el desempeño aventurara
quien no viere que en él hay autorizas
lo grande de la fiesta en todo Clara.

De vuestra merced siempre
Agulló Guitart

DOCUMENT 2

Un sàinet que tracta de la queixa materna del comportament del fill, sempre fora de casa, sense ocupar-se de l'estudi, que és el que li proporcionaria en el futur bons ingressos i una vida còmoda. No apareix la figura paterna, com si el pare ja hagués faltat, i hi ha altra al·lusió als càstigs corporals dels mestres als alumnes malfaeners, com ja es documenta a principis del segle XVI. La relació dels llocs d'esplai i fugina de l'estudiant del sàinet: Almas, Alameda, el Prado, que podria ser el de Benimaclet; l'ermita, potser la dels Peixets d'Alboraia, i la Trinitat, vora el riu, sembla

⁴ L'any ha d'estar entre 1732, en que va nèixer el fill, i 1740, any que havia enviudat i tornat a casar, tenint altres dos fills mascles en 1741 i 1744.

remetre a la ciutat de València, perquè a Xàtiva no hi ha aquestos paratges situats en espais propers, ni cap lloc conegut com Prado. Per tant, l'estudiant redactor probablement era veí de València, on vivia amb sa mare. El fet d'atrevir-se a escriure un sainet indica una formació ajustada a l'etapa educativa que equivaldria ara al batxiller superior que hem conegut o a l'educació secundària actual. És de destacar la bona cal·ligrafia així com els raonaments, una i altres no sé si es trobarien actualment en edats semblats. Finalment, cert és que l'interès del sainet rau més en el contingut esmentat que en la qualitat literària.

Doc. 17430000, circa

Arxiu particular. Xàtiva

Sainet escrit per un estudiant de Gramàtica, que tracta del diàleg entre el jove, que torna a casa a berenar, i sa mare que es queixa del poc de temps i d'interès del fill en l'estudi, que és el camí per assolir en el futur bons ingressos i una situació econòmica benestant.

Saynete

Saynete de un estudiante gramático.

Madre

Niño

Me. Loca me tiene este niño.
¡Jesús qué tanto tarda!
Siempre en continuo cuidado,
en un ay siempre he de estar.
Perdido le tiene el juego,
y conmigo ha de acabar.
Todas las tardes es esto,
yo no sé en qué ha de parar.
Esto es ser niño; esto es ser madre,
este es el fruto que cogen
nuestros afanes.

Nº ¡Buenas tardes, madre mía!

Me ¿Y esto es hora de llegar?
Ello las seys han de dar
fuera casa.

Nº Pues sí; en repaso hasta aora
el padre nos ha ocupado.

Me Buen repasso por el Prado
vais jugando a toda hora.

Nº Sólo di una bueltecita
y a las Almas fui a rezar.

Me. A rezar para jugar
vays vosotros a la hermita,
essa es tu penosa hacienda:
la Trinidad por un lado,
Almas, Alameda y Prado.
después, venga la merienda.
Yo más estudio quiero,
menos paseo,
que, visitar hermitas,
no es aún tu empleo.

- Nº** Bueno. Por cierto,
Sólo falta matarle,
decir que ha muerto,
a más de llevar siempre
vida de negros,
quitarnos un ratico
aún de paseo.
Antes de salir el sol,
ya has de saltar de la cama.
Ve corriendo a la lición,
Repetición, missa y aula.
En la aula péssimes, gritos
faces,⁵ preguntas, enredos,
palmetas, zurras que dexan
a un hombre medio muerto.
- Me** Eres gran pieza, Pepico
¿Tú cuánto ha que no has llevado?⁶
- Nº** Tres cayeron esta tarde
en el ... y de buena mano.
- Me** Alguna avrás hecho tú
quando el padre te ha cascado,
porque, según me parece,
te contempla demasiado.
- Nº** Nada, no trage lición
Y eché piedras en el Prado,
que, si me descuido, a un chico,
de poco le descalabro.
- Me.** ¡Que hayas de ser tan rebuelto!
Vete a estudiar, picarillo,
pero primero escucha
estos avisos:

Me

Seguidillas⁷

Las ojas de los libros
producen fruto
dólo dulce a quien antes
amargó mucho.

Estretillo

Buena vida, buena vida
Sí soys los estudiantes,
muy grandes maulas⁸
y es todo vuestro estudio

⁵ Subratllats a l'original.

⁶ Es refereix a bateculs o palmades.

⁷ Fins ara el diàleg no era en vers. Les *seguidillas* que inclou s'ajusten al model castellà popular: quatre versos de set i cinc síl·labes, de rima assonant els pars.

⁸ Maula té el sentit de malfaener.

huir del aula.

Nº No sé qué fruto es esse.
Sé que cogemos
muy amargos confites
y dulce seco.

Mala vida, mala vida,
somos los estudiantes
muy grandes maulas,
y, entretanto, nos cascan
bien en el aula

Me Aunque esse dulce, Pepe
no es de tu gusto,
te ha de dar algún tiempo
sabroso fruto. Buena vida, etc.

Nº Ese fruto, mi madre
está muy alto
y he de subir a cuestras
para alcanzarlo. Mala vida, etc.

Me. Menos complicaciones
piden las letras,
pues no contempla mucho
quien se contempla. Buena vida, etc

Nº Bien dice usted, por cierto
mas yo quisiera
en lugar de consejos,
ver la merienda.

Los dos

El estudio mi madre, Pepe,
es muy pesado.
Más pesado es el chiste
si no acabamos.

DOCUMENT 3.

En juny de 1753, coincidint amb la celebració en València del tercer centenar de la canonització de San Vicent Ferrer, un jove de família benestant va redactar en Alacant un text humorístic dirigit a uns amics, amb els que formava una mena de grup de germania, els quals tenien assignat cadascun un pseudònim, a la manera de les acadèmies poètiques. El contingut és de difícil interpretació a causa del pretès llatí molt deformat, i d'emprar vocables extravagants de manera que, sovint, la puntuació sembla dubtosa, la interpretació fosca, i la separació entre paràgrafs, indecisa o poc convincent. Ignorem a qui o a què responia l'escrit, així com les circumstàncies i l'argot, sols entès pel qui escrivia i els destinataris. Tampoc està signat, perquè en el context no calia.

No obstant, un paper com aquest entre els documents dels Ripalda, considerem que ha de pertànyer a un jove fadrí de la família, que havia d'estar en la vintena de la seua edat. No sabem, tampoc, què feia en Alacant, quan sembla que la ciutat on residia era València, on tenia els amics, de la que coneixia l'actualitat de la festa vicentina, així com alguns dels elements simbòlics de la

processó del Corpus. Podria tractar-se d'una estada ocasional en casa d'algun familiar -també coneixia la ciutat d'Alacant. Proposem com a autor a Francisco Agulló Cebrián, l'hereu de Jacinto Agulló Guitart, nascut en 1732, el qual acabaria casant-se, als quaranta anys, amb una parenta seua d'Oriola: Josefa Manuela Sánchez-Bellmont Cebrián, marquesa de Campo Salinas.

Josefa Manuela Sánchez-Bellmont Cebrián, marquesa de Campo Salinas
Retrat cap a 1821, atribuït a Miquel Parra. Propietat particular. Xàtiva.

Doc. 17530622

1753, 22 de juny. Alacant?

Arxiu particular. Xàtiva

Resposta humorística, a un altre escrit desconegut, redactada en llatí macarrònic - *Latinitas culinaria* – barrejat amb vocables valencians, així como amb un llenguatge críptic i emprant pseudònims, només coneguts pel restringit grup d'amics. Està datat en Alacant i sembla dirigir-se a un o més destinataris residents en València, els quals no havien pogut acudir a certa convocatòria a causa d'estar participant en les festes celebrades amb motiu del tercer centenar de Sant Vicent Ferrer, de les qual sembla relatar-se una breu descripció. No està signat i no és segur que ens haja arribat complet.

Resposta latino-macarrònica, in qua venerabilis cara alicantini castelli, examinato vando generali domini donne Rati Penati Valentini sibi intimato per Clavileñum, sive cavallum Santi Martini, coram quatuor scrivanis et moltissimis testimonibus; et consultato negocio cum suo coixino, et vocatis ad junctam cum uno cañonazo culebrinae gravioribus gitanus matexi castelli moradoribus: entendidissimis abogatibus, theologis et canonistis; videlicet: Nanis Chaulino, Cofreria cegorum, Draco, Cucafera, Maligno Serpente, aliisque, manifestat grandissima fonamenta que, illi assistunt ad non faciendum viagem in tremendam testam terci sigli Santi Vincentis Ferrere; mandatque suam escusam publicari per saluconem ventarum omnibus embarcationum patronis, cuiusque condicionis et generis sive masculini, sive femenini capitaneis naviorum, barchis et chavequis huc vencintibus, et Cartagenam passantibus necno omnibus matriculatis et torreribus huius castellis.

Datis hora 12 noctis in plaza armarum eiusdem castelli, presenti toto destacamento militum, nemine discrepante, cum fusellos et bayonetis calatis, die 22 junii 1753.

Dox erat, et nemo chistabat in orbe, nec ulli
sentire poterant hominumque nanumque ruidi:
cum, subito, coepit castelli caras relinchis,
atque Rocinantis, magnis tremolare patadis //
Protinus hunc strepitum dandis centinella garite
fusilumque parans, bayonetamque calatam
Santi Martini intentat matare rocinum
atque tribus balis totos foradare budellos
tunc pauper rocinans ramum presentat olivi
in pacis ceña; et suma pore tremolans
arrufansque cuam: pro verbis ille relinchos
et crepitus ventris grandi cum murmure soltat.

Atque isto infelix tam greci idiomate parlans
gran dia se rati contat portare penati
mandata, in quem arces sumas intrare demanat
castello, ut possit generalem indicere vandum;
Protinus in plazas portis bi paternibus intrat,
Castellique mirans barbam caramque ruatam,
inclinat capud, caudamque remangat equinam
parallisque caesis illum de more salutans.

Presentat rati sello penchante paperum
tunc vero ingentianum llansole de seda
mocans castellum, grandes se posat ulleras,
patrocolumque legens, tota callante caterva:
difficile est, inquit, gustum donare vetusto
Penato et vandi totos cumplire capitols:
mamque meae vires, añique, et chepa pesada
non dexant tantum quod pugam fere viagem.
Et nostros passos laxorum machina grandis
tardat, et asquenam bolarum pondus abrumat.
Preterea, nullum barberum encontro peritum
qui sapiat tantam barbam affaitare navachis
et cerdas rallet: longos refiletque vigotos //
nech pelucherus tota reperiter in urbe
qui mihsi redonam fasat polvisque pelucam
compleat ut mea tapetur calavera pelada.

At quoniam nequeo tantis assistere festis,
in loco nostro vadat Cucafera velitra
atque illam societ Dracus Serpensque malignus.
Nec desit toto conegritus in orte Maiques,
qui sacra ad vivum misteria possit Abrami,
Ysachique, simul tantam celebrare per orbem.
Mandamus pariter bronci marchare cañones,
inque novis fixos carris rochisque cureñis
llancherisque rodís totos travesare caminos.

Ad tantae ut possint testeteae currere plausus,
polvora portetur, balis, bonbisque relictis
namque iste possent nanos ratumque ferire
penatum facerentque omnes fuchire Pepones,
hortae, Ruzafae, Patraixi, Benimacleti
et Campanaris, faixis capisque relictis.
In terra totamque implerent critibus urbem,
necque artilleris furtetur polvora avaris;
sed totam in tiris ponant quo ad usque ruidó
Complerint terram puchet que ad sidera clamor.
in super et blancam banderam mitimus urbi,
pintatam duplici forti bravoque leone,
cuius inauratos dimos ornare floquetis.

Mandavi llistisque solum arrastrantibus, usque
et cubrire buclos polvis ratumque tremendum,
ast ubi Valentiam vingat bandera iubemus
In Micaletó nanis posare seguram.
Boltetam ut pugat melius pegare per ayrem.

Hoc facto ubi prima arribet veniatque dierum
terceri sigli subito baixabitur alto//
ab Micaletó et dabitur bandera giganti
qui forsas teneat multas llamque per omnes
dare cum grandi faciat tremolare plateas.
Preterea, quando vullat processio tanta
exire ex templo, faciat bandera repente
porte spontonatam alutque ad sidera coeli
portator palum magno clamore Peporum,
arribetque solum agranetque a pulvere terram
banderae, llensus, telae, marchetque primerus
Fingatque ex illo magnum processio sota
principium et rodet plazas llargumque carrerum,
Vicensis faciatque omnes abrire caminum
cordones teneat Nani, lleventque tirantes,
nam si forte cadit manibus bandera gigantis
inque suis peget spallis vel fronte ferita.

Pancetas currens deixabit in altos
nec magis audebit festas celebrare Vicentis.
Cañones passim disparent fortiter omnes,
taliter ut tronis tremolent valencianeti,

presique in plaza Seae planaue coronae
et carris, resonent toti; sed, tempore in uno,
paregat que omnes unum tirare cañonem;
quod bene si faciant magnos mea cara guañabit
vitores, et toti regno bañabit orellam
luinctiam ranes proprio donare tesoro,
mandabit tantos ac tot quantosque chavosques,
ut quinse eficiant solidos racique replenem
bolsam, quam omnes nobis presentare deberunt.

DOCUMENT 4.

Francisco Agulló Cebrián, (Xàtiva.1732-1795) era regidor noble de Xàtiva, cavaller de Montesa i algtzir del Sant Ofici de la Inquisició, i vivia en el carrer de Moncada, front a Sant Francesc. Estava casat, com es diu més amunt, amb Josefa Manuela Sánchez-Bellmont Cebrián. En conseqüència, com no hi ha altra persona del llinatge Agulló-Ripalda aveïnada en dit carrer, és l'únic possible autor dels versos dedicats a una colla d'amics que desafinaven tocant i cantant la Nit del Ros, vespra de Sant Pere, lo que va desagradar al poeta, i més encara perquè els músics havien coincidit amb el pas i cant d'una gitana, entonada i de bona veu, i no havien tingut la cortesia de callar-se, per respectar el bon cantar, així com per ser dona la cantora. Pel que fa a la datació, cap indici ens permet suggerir-la, per això hem anotat com a codi una data *ante quem* a 1795, en que va morir.

Doc. 17950628, abans de

1795 (abans de) 28 de juny. Xàtiva
Arxiu particular. Xàtiva

La vespra de Sant Pere, al regidor noble Francisco Agulló, estant en sa casa, li va molestar un grup de set músics, per ser ben dolents com a instrumentistes i desafinats com a cantants. A més, no van tindre la cortesia de callar-se quan va passar altre grup acompanyant el cant ben entonat i melodiós d'una gitana. Així ho va exposar en uns versos d'art major i menor, en estrofa que es diu silva, molt còmoda per la llibertat que dona al poeta.

Canción a unos preciados de músicos que, cantando mal en la calle de Moncada la víspera y noche de San Pedro, sobre cantar mal y tocar peor, no quisieron suspender su algarasa, al pasar una gitana cantando con primor, faltando al respeto del sexo y urbanidad política.

Oy, señora, mi musa se encamina
a referir una acción muy peregrina
pues no es razón se quede en el olvido
lo que esta noche en la calle ha sucedido:
y hazañas garrafales
es justo las publiquen los anales.
Es el caso, según ha sucedido,
que siete profesores de Cupido
arrestados se vieron
en un empeño que jamás creyeron:
a la puerta de una ninfa peregrina,
ésta junta, con su horquesta, se apadrina
incitando atenciones
con voces, instrumentos y canciones.
Los instrumentos eran tres violines

poco templados, pero muy ruines,
y ellos, entre sí, tan desunidos,
que daban a entender estar reñidos.
El uno por lo menos parecía
el bruto de San Antón, según gruñía;
tañían una vihuela tan desconcertada
que qualquier jusgaría que rabiaba.
La voz era de un músico espantajo
que quería remedar la voz del grajo.
Las canciones, de Italia, y yo diría
que eran de Berbería,
que no crehí pudiera
un cathólico cantar de tal manera.
En fin, con sus voces y sus cantos,
causaba a los oientes mil quebrantos;
y esta noche sus voces, mal formadas,
de cantos, se pasaron a pedradas.
Suspendamos de la música el concierto
y vamos a lo principal (si es que lo acierto).
En la calle se hallavan
cuando unas cotorreras se acercaban
con un despejo tan gallardo y estremado
que, a la verdad, del gitanismo es heredado.
Una de ellas cantaba con destreza
Y aún huvo quien, al ohírla, sin pereza
Se asomó a la ventana
por escuchar la voz de la gitana
solo que nuestros guapos empeñados
se estuvieron de asiento porfiados
que, quando con ellos las gitanas confrontaron
la herrería, de punto, levantaron
quando devieran por obrar atentos,
suspender con la voz los instrumentos.
Metieron pues los siete el pleyto a voces
y pudieran también, meterlo a cozes,
que, arrojo semejante
les viene muy medido el consonante.
Bastaba ser muger la que cantaba
para suspender la voz quando pasaba
pero el de la voz de Berbería
prosiguió su canción de algaravía
y en esto logró el mayor trofeo
rindiendo con su voz la voz de Orfeo
quedando muy pagado
de ser, cantando mal, muy porfiado.